

Autistisch of gewoon

Ik voer altijd eerst aparte gesprekken met de ouders en met het kind. Een bewuste keuze, en een noodzakelijke volgorde van werken. Belangrijk is dat ik én van de ouders én van het kind hoor wat hun hulpvraag zou kunnen zijn, voordat we samen besluiten een traject in te gaan. Ik help ouders met het helder formuleren van de hulpvraag. Is die er niet, dan hebben we geen doel om naartoe te werken en kunnen we straks niets gaan evalueren. Het is net schooltje spelen. Een tip voor iedere hulpverlener: maak een hulpvraag altijd concreet en helder. Voor ouders schept dat ook ruimte in hun hoofd. Vaak is er zoveel dat ze me willen vertellen dat ze door de bomen het bos niet meer zien. Mijn ervaring is dat ouders vaak de neiging hebben om

De afgelopen maanden zijn er weer veel kinderen in mijn praktijk gekomen met wie ik een stukje mag meelopen. Dat is fijn en heel boeiend. Geen hoogbegaafd kind is hetzelfde, dus voor mij is het iedere keer weer prettig om een onderzoekende houding aan te nemen en te ontdekken wat maakt dat ouders en kind bij mij komen. De redenen zijn zeer uiteenlopend.

door Marianne Rietveld

het gedrag van hun kind te verklaren: 'Ja, er komt wel ADD voor in de familie, dat zou hij ook best weleens kunnen hebben.' 'In de familie van mijn man komt een lichte diagnose in het autistisch spectrum voor, zou dat bij ons kind ook zo kunnen zijn?' 'Als hij naar school gaat is hij zo druk. De juf zei al dat hij maar eens getest moest worden op ADHD, wat vind jij?' Ik kan daar niets van vinden, omdat ik het kind en het gedrag van het kind in verschillende situaties nog helemaal niet ken. Samen gaan we op zoek naar de momenten waarop ouders gaan twijfelen of er misschien een stoornis achter het gedrag van hun kind zit. Is dat in vrije situaties, is het merkbaar tijdens het sporten, is het alleen op school, bij bepaalde vakken? Is het vooral 's morgens, 's middags of juist bij het naar bed gaan? Etc.

Ik hoor ouders eigenlijk nooit zeggen of vragen of hun kind zo druk of stil kan zijn omdat het misschien wel hoogbegaafd zou kunnen zijn. Hoogbegaafd zijn is dan ook geen leerstoornis, laat dat voor eens en voor altijd helder zijn. Je bent hoogbegaafd, je hebt het niet. Dit in tegenstelling tot de eerder aangegeven leerstoornissen. Het fijne is dat hoogbegaafdheid niet weg kan gaan. Maar hoogbegaafdheid kan wel onzichtbaar worden door het gedrag dat een kind laat zien. Hierdoor kan de diagnose dus een heel andere kant op gaan.

Tasten naar de hulpvraag

Als ik voor de eerste keer met een kind in gesprek ga, vraag ik altijd wat ik voor hem of haar kan betekenen. Een grote vraag, en veelal is het antwoord dan ook: 'Weet ik niet.' Ik reageer dan altijd heel verrast en vraag

lekker hoogbegaafd?

waarom het dan op de vrije woensdagmiddag naar mij is gebracht, of daarvoor zomaar onder schooltijd uit de les is gehaald.

Bij de volgende vraag gaan ze altijd lachend rechtop zitten: 'O, wat heerlijk, jij bent dus zo'n kind waarvan de moeder zegt: "Kom, we gaan naar Marianne," en jij stapt zonder verder te vragen in de auto? Boffen jouw ouders even dat jij zo goed luistert!' De mimiek en lichaamstaal doen in dezen het meeste werk.

Rechtop zittend en lachend antwoorden ze: 'Nee, dat niet.' Het ijs is gebroken en het gesprek gaat dan als vanzelf. Vaak zeggen kinderen: 'Mijn moeder denkt dat jij me wel kan helpen.' 'Hmmm...' Ik kijk dan nadenkend voor me uit en laat een stilte vallen. 'Waar denkt jouw moeder dan dat jij weleens hulp bij kunt gebruiken?'

'Op school gaat het niet zo lekker,' of 'Ik maak zoveel ruzie met mijn broertje of zusje,' of 'Ik voel me vaak alleen...'

Op die manier komen we bij dichter bij de hulpvraag van het kind. Dat kan een heel andere hulpvraag zijn dan die van de ouders. Zo heeft het kind er misschien last van dat het zich op school niet fijn voelt, terwijl de ouders er niet mee kunnen omgaan dat er thuis vaak zoveel strijd is. In overleg met de ouders respecteer ik altijd de vraag van het kind en ga ik daar als eerste mee aan de slag.

Voorbeelden uit de praktijk

Casus 1: wat is de hulpvraag?

De ouders van Marieke komen naar mijn praktijk met de mededeling dat er met hun dochter thuis geen land te bezeilen valt. Op school gaat ze ook dwars tegen alles in en de juf weet ook niet meer hoe ze haar zo kan motiveren dat ze niet als stoorzender maar als positief onderdeel van de klassengemeenschap wordt gezien. Ze verstoort alle lessen luidruchtig en is zeer aanwezig, snel afgeleid, heeft de lachertjes op haar hand en is aanwezig op een negatieve manier. De juf vermoedt dat er sprake is van ADHD.

Ik ga met Marieke in gesprek en er volgt een geanimeerd gesprek met een heerlijk hoogbegaafd meisje dat in groep 8 zit en dat er helemaal klaar mee is. Ze

vertelt over de trucjes waarmee ze iedereen om de tuin leidt, lacht omdat dat haar steeds weer lukt, maar ze is bovenal een meisje dat serieus en aandachtig vragen beantwoordt en wedervragen stelt als ze daar behoefte aan heeft. We sluiten af met een spelletje en Marieke gaat blij naar buiten. Ze voelt zich gezien. Haar moeder loopt met een andere Marieke naar de auto dan de (boze) Marieke die ze hier een uur geleden achterliet.

Na vier sessies waarin we dit gedrag langzaam onder de loep nemen en ook kijken naar de thuissituatie, komt er een stralende Marieke de praktijk binnen. Ik kijk haar lachend aan en zeg dat ik nu al blij van haar 'en heel nieuwsgierig ben naar wat haar vandaag zo blij maakt. Ze vertelt: 'Weet je, Marianne, het is gelukt! We hebben een verwijzing van de huisarts gehad om een ADHD-onderzoek te laten doen.' Ze lacht van oor tot oor. 'Goed hè?'

Ik laat een stilte vallen, die zij interpreteert alsof ik niet blij voor

haar ben. Ik kijk haar aan en vraag waarom ze hier zo blij mee is. Ze vertelt me dat ze dan een pilletje krijgt en dat dan alles opgelost is. Dat er dan niemand meer tegen haar zeurt... Ik ben weer even stil en denk na. Het duurt haar te lang voordat ik samen met haar blij ben, en een beetje gepikeerd zegt ze: 'Geloof je me soms niet?'

'Jawel,' zeg ik tegen haar, 'wie ben ik dat ik je niet zou geloven? Je bent hier nu voor de vijfde keer en ik probeer uit de vorige keren terug te halen of er een moment tussen zit waarop ik dacht dat jij weleens ADHD zou kunnen hebben. Lieve Marieke, ik kan zo'n moment werkelijk niet vinden, daar ben ik naar aan het zoeken.'

Waarop ze de legendarische woorden uitspreekt: 'O, zoek maar niet verder, want bij jou kan ik mezelf zijn en hoef ik niet druk te doen!'

Bam!!! De hulpvraag wordt helder: Wat heeft Marieke nodig om gezien te worden...?

Casus 2: wel of geen ADHD-onderzoek en medicatie

Gijs is een hoogbegaafde jongen die tijd nodig heeft om vragen te beantwoorden. Herkenbaar. Als hoogbegaafde overweeg je vaak alle scenario's die naar een antwoord kunnen leiden, en het kost tijd voordat je je

Om de tuin
leiden: een
'talent' van
hoogbegaafde
kinderen.

keuze hebt gemaakt en een antwoord hebt gegeven. Gijs geeft bij mij al snel aan dat hij het zo prettig vindt dat hij de tijd krijgt om na te denken. 'Daar word ik zo lekker rustig van en dat is fijn.' Mooi, Gijs, hier in de een-op-eensituatie krijg je die ruimte.

Gijs gaat ook altijd daar zitten waar hij het beste en zo veel mogelijk naar buiten kan kijken. Soms vraag ik hem, als hij aan het nadenken is, of hij nog bij de vraag is of dat het fijn is als ik de vraag nog eens stel. Dat hebben we zo afgesproken, heel rustig. De vragen waarbij hij langere tijd nodig heeft voor het formuleren van een antwoord, zijn meestal de vragen die over je 'zijn' gaan.

We bespreken het drukke gedrag dat hij in de klas laat zien, de strijd met zijn jongere zusje en zijn soms 'arrogante' gedrag aan tafel tijdens het eten. Gijs zou zo graag 'samentijd' met zijn vader en moeder willen hebben. Dat mist hij. Er is altijd een zusje of broertje in de buurt.

Op school wil het nog niet zo vlotten met Gijs. Dat is niet zo verwonderlijk, want hij heeft zich een houding eigen gemaakt waaraan hij gedrag gekoppeld heeft. Een gedragsverandering kost nu eenmaal tijd. De ouders zijn blij dat het thuis beter gaat, maar willen dat eigenlijk nu ook op school zichtbaar hebben. Ze besluiten aan de vraag van de juf tegemoet te komen en laten een ADHD-onderzoek afnemen bij Gijs. De uitslag is dat hij op het randje zit, en er wordt medicatie geadviseerd. Ik pleit er bij de ouders voor om Gijs meer tijd te geven, attendeer ze op de nu al zichtbare verbetering in de thuissituatie en vraag geduld.

Gijs gaat toch aan de medicatie. Ik zie een Gijs die niet meer helemaal aanwezig is. Lekker rustig op school, dat wel. De juf is blij – en Gijs ook. 'Ik heb veel minder ruzie, dat is wel fijn. Ik slaap wel wat minder goed en ben best wel moe.' In plaats van de alerte, intensief denkende Gijs zie ik een Gijs die niet meer dicht bij zichzelf kan komen, die mat is in zijn reacties. Maar de school is blij, de ouders ook omdat er geen klachten meer komen, en er wordt besloten dat we de begeleiding kunnen gaan afbouwen. De ouders hebben de regie en dus bouwen we af, heel langzaam.

Na de laatste afspraak zeg ik tegen Gijs dat we nu in de APK-fase komen: je mag altijd even voor een onderhoudsbeurt komen. En zo geschiedt. Gijs is nog twee keer geweest en gaat nu op eigen kracht verder, met medicatie die steeds wat verder opgevoerd gaat worden.

Misdiagnose met grote gevolgen

Een kind dat zich niet gezien weet en zich terugtrekt na het zoveelste 'niet begrepen'-momentje, kan al snel het etiket 'autist' opgeplakt krijgen. Andere kinderen gaan zich juist heel druk gedragen omdat ze de pijn van het niet gezien worden willen verbloemen. Dan hebben we al snel een ander etiketje klaarliggen: ADHD.

De combinatie hoogbegaafdheid en een gestelde misdiagnose kan soms ernstige gevolgen hebben. Wat doet dat etiket met het kind, nu en in de toekomst? Wie ziet het hoogbegaafde kind echt?

Enkele jaren geleden kwam er een puber in mijn praktijk. Zij vertelde: 'Ik merkte dat deze mensen, de onderzoekers, niet "echt" waren en vroeg me ter plekke af of ik misschien een diagnose autisme teweeg kon brengen.' Het is haar gelukt: ze kreeg die diagnose en is hard weggelopen bij deze instelling. Ze hadden niet in de gaten dat zij helemaal niet autistisch was, maar gewoon lekker hoogbegaafd, en niet gezien werd.

Ik heb al eerder geschreven over authenticiteit. Als jij authentiek blijft, voelt een kind dat, en dan kan er werkelijk vertrouwen ontstaan tussen jou en het kind. Maar het is van minstens zo groot belang dat een kind zelf authentiek mag zijn en durft te zijn. Laten we ons daar vooral van bewust zijn en blijven. Ook hierbij wens ik iedereen wijsheid en verwondering. ■

foto Jord Visser

Marianne Rietveld is specialist Hoogbegaafdheid en Talentontwikkeling en eigenaar van De WijsWijzer. De WijsWijzer gaat uit van oplossingsgericht werken en begeleidt leerkracht, kind en ouder in het omgaan met hoogbegaafdheid. Marianne blogt over haar dagelijkse praktijk als coach en trainer.

De WijsWijzer verzorgt workshops en studiedagen, adviseert en begeleidt scholen. Deskundig en bevlogen, vanuit kennis, ervaring en vaardigheden, maar altijd vanuit het hart. www.dewijswijzer.nl

We gaan ermee aan de slag en betrekken de ouders bij de gesprekken. Het zijn mooie gesprekken, bij Gijs thuis, lekker aan de eigen keukentafel, en ze leveren veel op. Gijs voelt zich thuis steeds meer gezien en er worden kleine plannetjes gemaakt voor meer 'samentijd'. Het wordt steeds fijner thuis.